

Denar in finance

Denar in njegove funkcije

Kaj je denar

Vse kar je splošno sprejeto kot plačilno sredstvo (za dobrine in storitve), najobičajnejše pa valute, kovanci, sredstva na tekočem računu (pri depozitnih institucijah)

Uradno plačilno sredstvo (legal tender)

Kaj je denar

- a) neposredna menjava: B1 - B2
  - b) verižna menjava: B1 - B2 - ... - Bn (dodatni stroški s trgovanjem - vsakdo skuša verigo skrajšati - dobiti blago, ki ga vsi radi sprejmejo)
  - c) denarna menjava: B1 - D - Bn (splošni menjalni posrednik - denar)
- nedenarno gospodarstvo: a) in b)
- denarno gospodarstvo: c)

1. Splošna mera vrednosti (splošni ekvivalent vrednosti)
2. Splošni menjalni posrednik
  1. **Zmanjšuje transakcijske stroške**
3. Hranilec vrednosti
  1. **Likvidnost**
  2. **Hiperinflacija**

Plačilni sistem

Štiri oblike denarja:

1. Blagovni denar

2. Kovani denar

- polnovredni kovanci

stvarni denar

- nepolnovredni kovanci

3. Papirnati denar

listinski denar

4. Knjižni denar

Blagovni denar

V začetku blago, ki se je uporabljalo kot “denar” ohrani svojo prvotno funkcijo, vendar jo vedno bolj izgublja – **proces dematerializacije**.

(hrvaška kuna – kunje krzno

¼ kopejke - poluška – polovica zajčje kože)

Vrednost “denarja” je enaka vrednosti blaga, ki se uporablja.

Iz praktičnih razlogov se začnejo uporabljati kovine, v začetku koščki kovin, ki jih tehtajo – **penzatorni način plačevanja**.

Kovani denar

Kos kovine standardizirane velikosti in teže

7 st. BC (država Lidija)

Prvotna imena za denarne enote so pogosto enaka imenom utežnih enot, iz katerih je bil denar narejen (funt, marka)

Vsakdo si lahko da skovati zlatnike iz svojega zlata – **kovna prostost**

Pravico kovanja si obdržijo vladarji - **kovni regal**

Denar se šteje - **numeratorni način plačevanja**

Vrednost “denarja” ni nujno enaka vrednosti blaga, ki se uporablja: polnovredni in nepolnovredni kovanci.

Z obsegom menjave je kovanega denarja premalo.

Papirnati denar

Quelle: Deutsche Fotothek

Londonski zlatarji v 17. in 18. st.

Pogodbe o hrambi

Veliko zlata miruje - plačevanje poteka s pogodbami o hrambi

Zlatarji to izkoristijo: **pogodbo o hrambi spremenijo v kreditno pogodbo** - zlatar postane lastnik zlata (z obveznostjo izplačila na zahtevo imetnika potrdila - "goldsmith's notes")

<http://www.youtube.com/watch?v=rC720CI3N-0>

Povečana količina denarja v obtoku glede na zlato

Potrebno je zaupanje

Vmeša se država – **nastanek centralne banke**

Tudi papirnati denar ni najbolj praktičen (veliki zneski)

Knjižni denar (Fiat money)

Podprt je z našim zaupanjem v centralne banke (vlade), da bodo omejile izdajanje denarja (€, \$) in s tem ohranile količino denarja v obtoku

Nematerialni, zgolj številke na računih

Bilanca poslovne banke

Ček kot instrument plačevanja s knjižnim denarjem

Elektronski denar: debetne, kreditne kartice, pametne kartice, pay pal

Večina bankovcev neizkoriščenih - začno dajati kredite

Vmeša se država (centralna banka): poslovnim bankam predpiše **obvezne rezerve** – količino bankovcev glede na izdani knjižni denar

Denarni agregati

Denarni agregati – nacionalna definicija

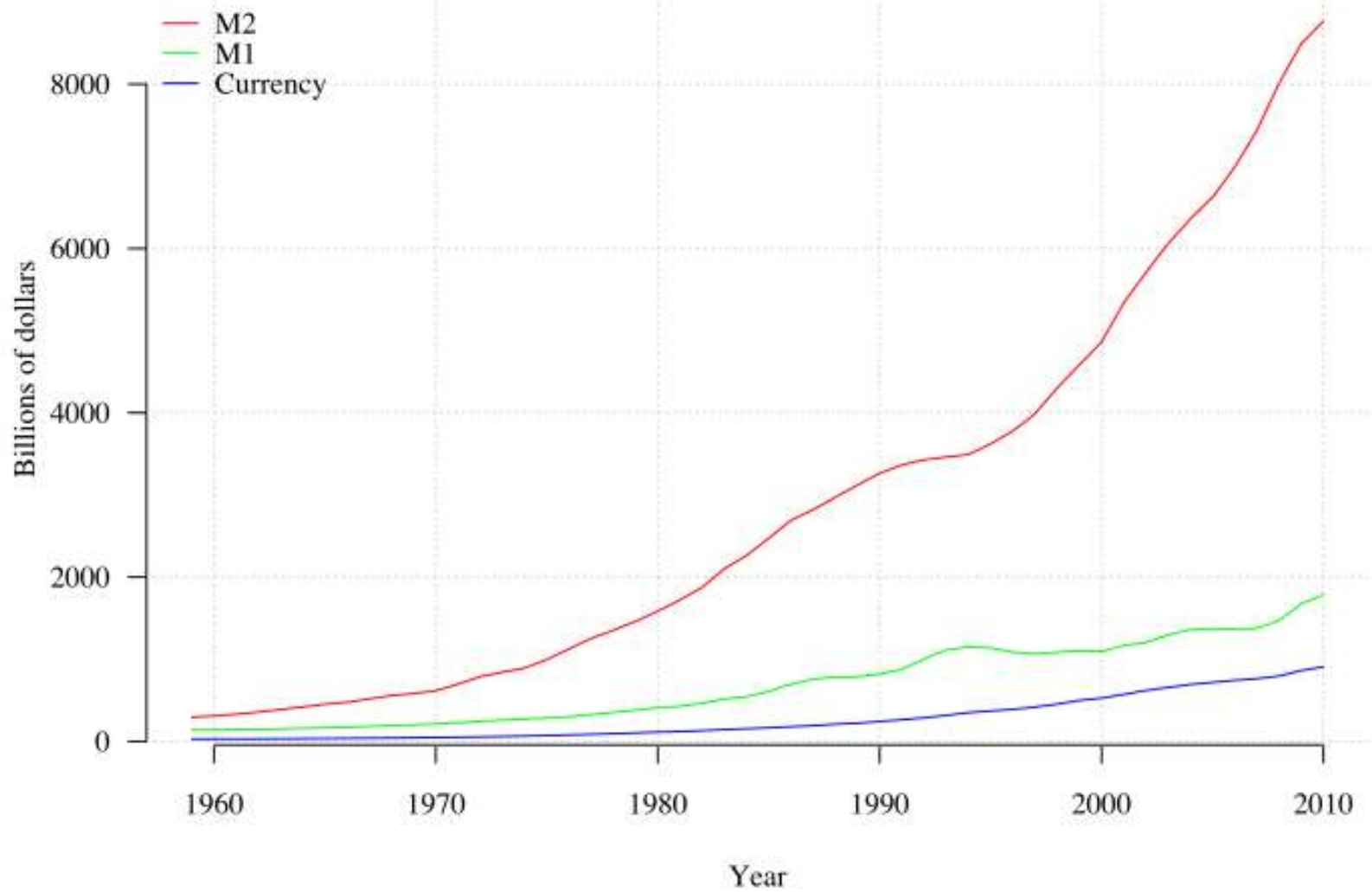
M0 – primarni denar (gotovina+depoziti bank pri centralni banki)

M1 – denar (gotovina + vpogledne vloge, depoziti na vpogled)

M2 – širši denar (M1 + nevpogledne vloge majhnih+vloge na hranilnih knjižicah+denar na vzajemnih skladih denarnega trga (money market mutual funds))

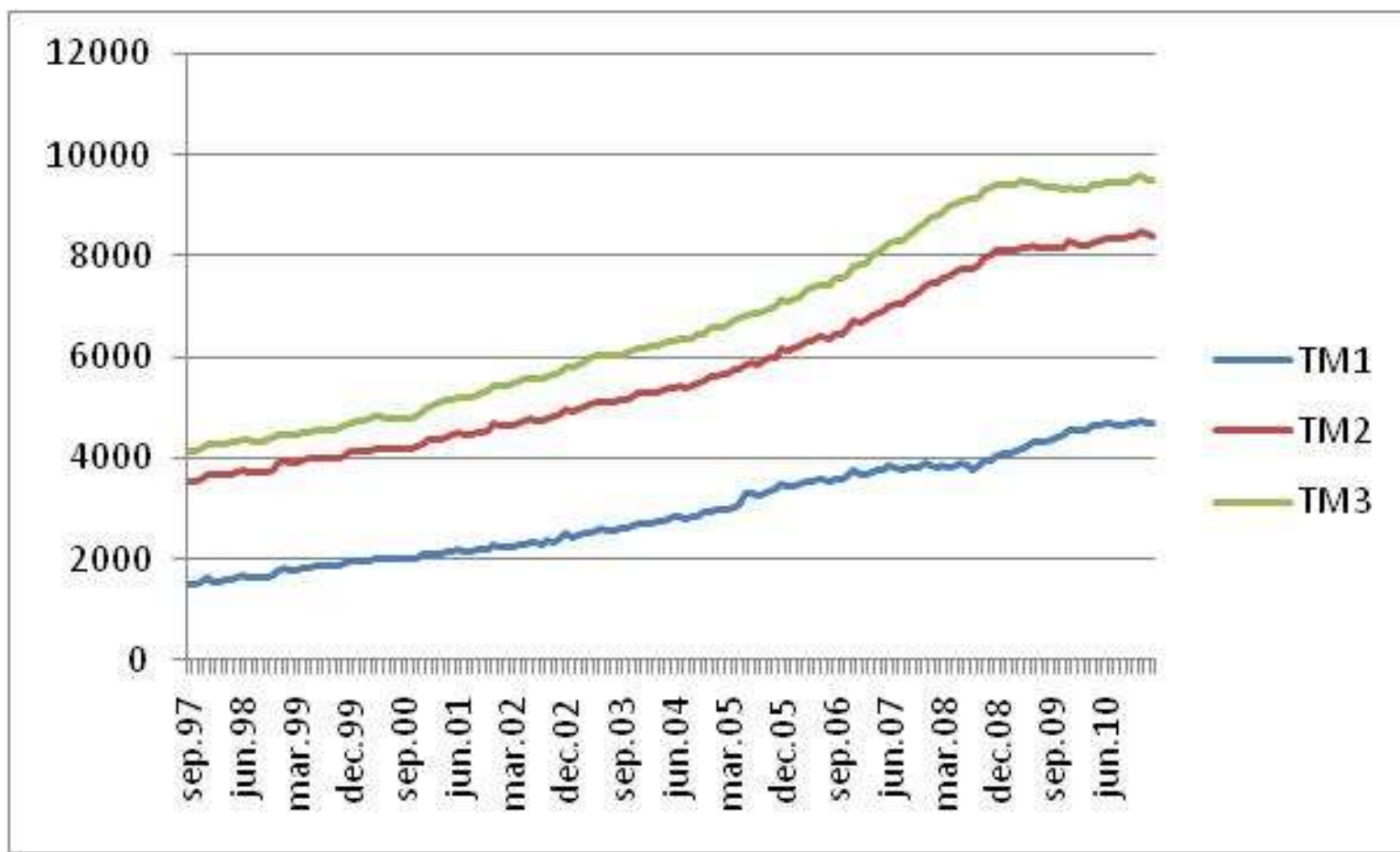
M3 – obveznosti poslovnih bank (M2 + nevpogledne vloge velikih vrednosti +vloge v tuji valuti)

Components of the US monetary supply

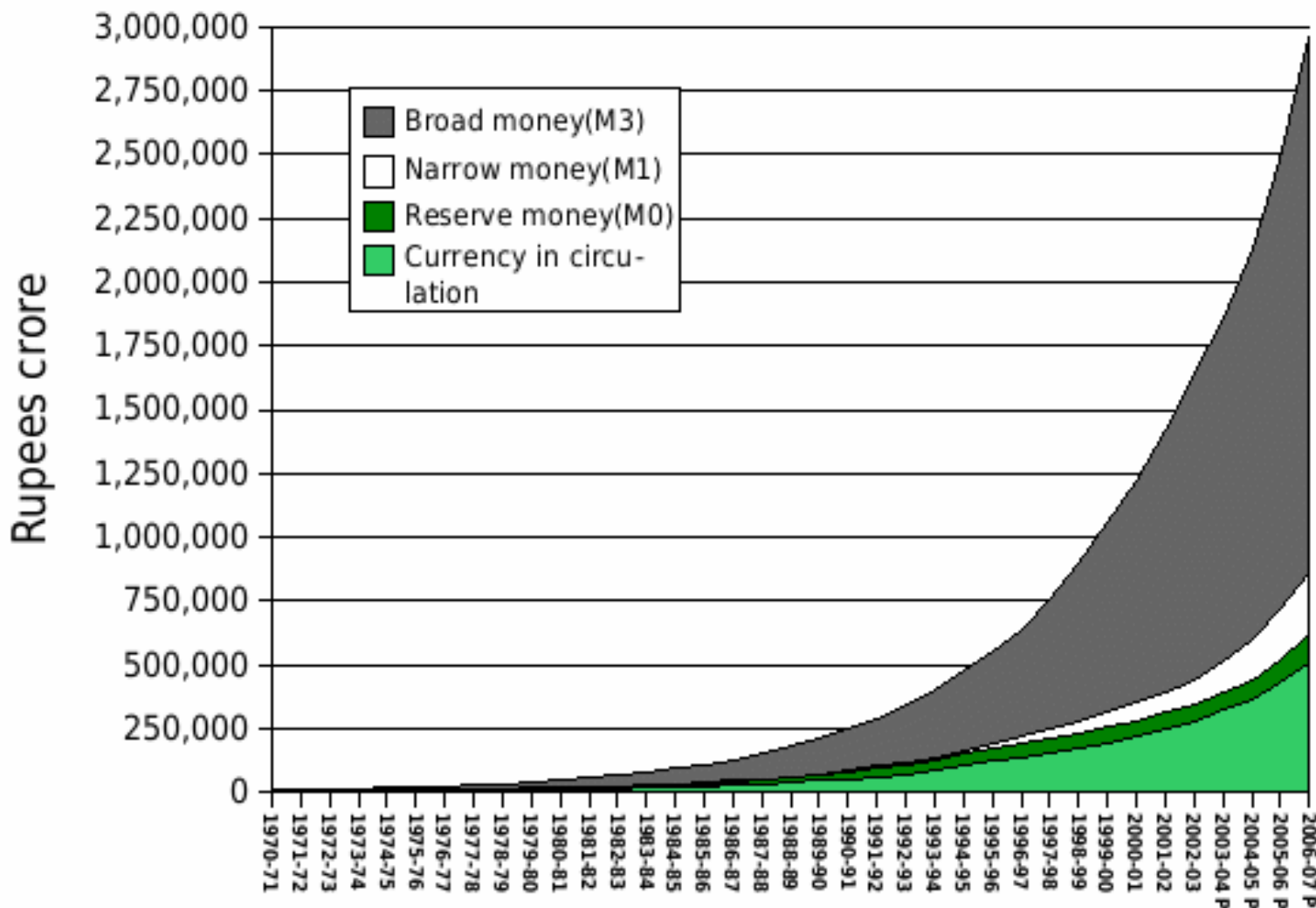

M1, M2 in M3 v Evroobmočju (v milijardah evrov)

60 LET

Components of the money supply of India 1970-2007

Elektronski denar

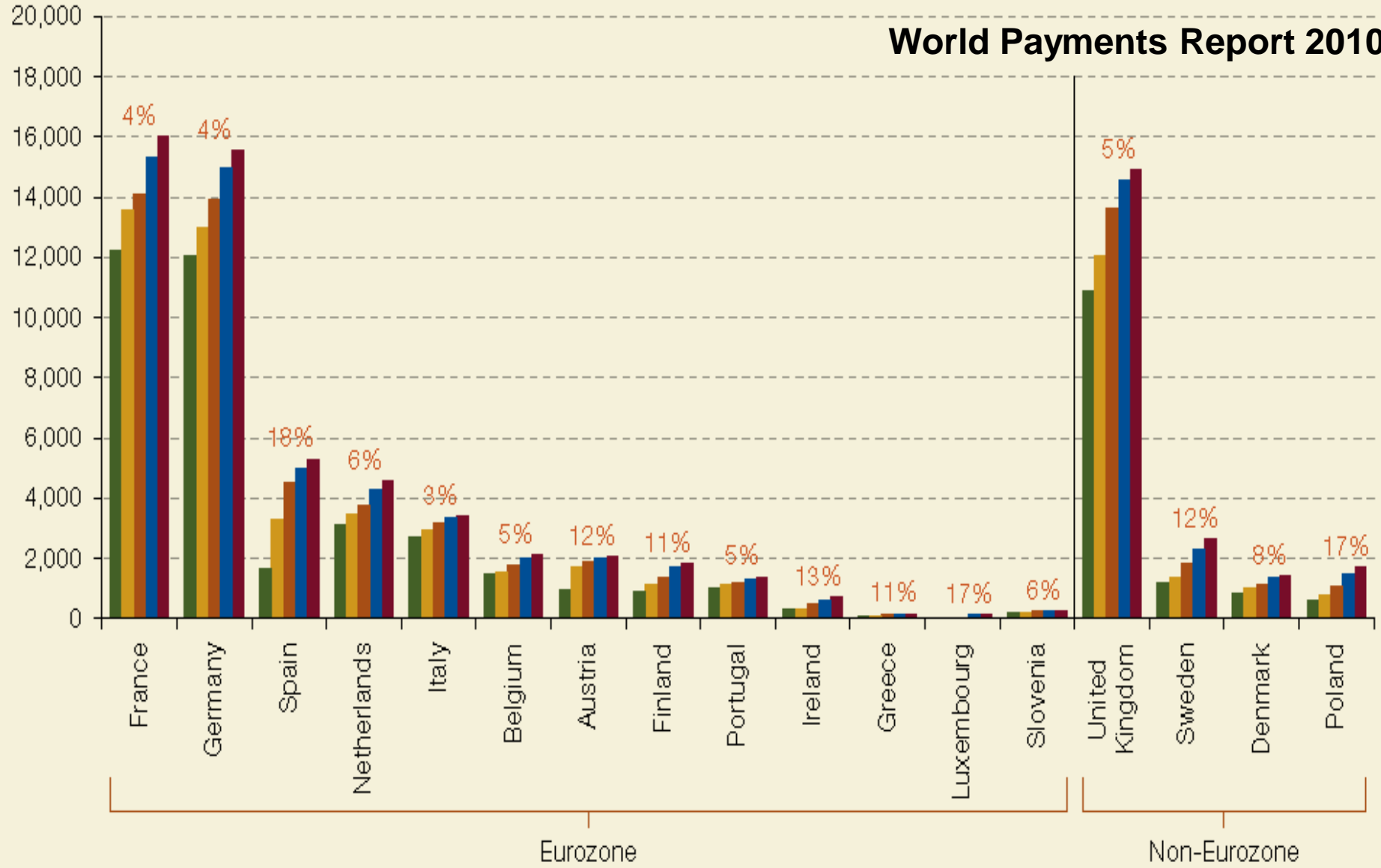
1. Rast nenedarnih plačilnih instrumentov 9% v 2008 (direktnih obremenitev, kreditni transfer, kreditne kartice)
2. Največja rast na Kitajskem (29%), Južna Afrika (25%), Rusija (66%)
3. Kljub finančni krizi plačilna plačila rastejo
4. V EU: stroški denarja 75€ milijard, količina denarja raste po 11%
5. Konkurenca ne bančnih posrednikov plačilnega prometa
6. Primer Bitcoins

Growth rate

('07-'08) 5% 4% 6% 7% 1% 6% 4% 9% 6% 11% 4% 7% 0% 2% 16% 6% 15%

World Payments Report 2010

Non-Cash Transactions (Millions)

CAGR '01-'08

2001

2003

2005

2007

2008

Razviti trgi so zreli za e plačevanje, razvijajoči se trgi za m plačevanje

Faktor	Razviti trgi			Razvijajoči se trgi		
	Vrednost	Vpliv na m-plačevanje	Vpliv na e-plačevanje	Vrednost	Vpliv na m-plačevanje	Vpliv na e-plačevanje
Bančna infrastruktura	Razvita	—	+	Nerazvita	+	—
Uporaba interneta	Visoka	—	+	Nizka	+	—
Uporaba mobilnih telefonov	Visoka	+	—	Visoka	+	—
Računalniška pismenost	Visoka	+	+	Nizka	—	—
Preference do plačevanja	Kartice	—	+	Denar	+	—
Emigracija	Nizka	—	—	Visoka	+	+

Razvoj denarja

Dematerializacija

Zmanjševanje stroškov

Multiplikativno povečanje obsega denarja glede na razpoložljivo zlato

Medsebojno enakovredne vrste denarja

To je bil sistem, ki je veljal v času zlate valute (1870-1914)

Leta 1933 ZDA odpravijo zlato valuto

Zlato še vedno ohranja monetarno funkcijo kot strateška rezerva

Denarni in neddenarni finančni posredniki

1. Centralna banka – denarna oblastna institucija

ne zasleduje dobička temveč narodno-gospodarske cilje

izdaja bankovce

ureja denarni obtok

nadzira poslovne banke, daje dovoljenja

skrbi za zunanjo likvidnost (likvidnost pri mednarodnih plačilih)

običajno ena sama

ZDA - decentraliziran finančni sistem – 12 Federal Reserve Banks, ki opravljajo funkcijo CB

EU: ECB izdaja papirnat denar, nacionalne centralne banke izdajajo evrske kovance

2. Poslovne banke

so podjetja, ki zasledujejo dobiček

izdajajo knjižni denar

poznamo institucije, ki se imenujejo banke vendar niso banke, ki bi izdajale knjižni denar (investicijske banke)

poznamo institucije, ki so banke vendar se tako ne imenujejo (Societe Generale)/(1720 Banque Generale)

Denarni in nedenarni finančni posredniki

---

3. Nedenarni finančni posredniki (npr. hranilnice)

so podjetja, ki zasledujejo dobiček
ne izdajajo knjižnega denarja

Delitev finančnih institucij z vidika emisije denarja (skica)

Premoženjska bilanca finančnih institucij, ki izdajajo denar (skica)

Premoženjska bilanca centralne banke kot denarne institucije (skica)

Premoženjska bilanca poslovne banke – denarni in nedenarni del (skica)

Konsolidirana bilanca denarnega sistema (skica)

Centralna banka in primarni denar

Premoženjska bilanca centralne banke kot denarne institucije (skica)

Primarni denar (B) se izdaja:

s krediti tujini Kt

- CB kupi zlato
- CB kupi devize na deviznem trgu (medbančni trg) - kreditira tujino.
To so devizne rezerve, ki jih ima v dobrih valutah in jih drži pri najboljših bankah v tujini. S tem CB zagotavlja likvidnost pri plačilih s tujino.

s krediti državi Kd

- to ni neposreden kredit državi / neposredno kreditiranje je prepovedano - temveč posreden preko nakupa državnih papirjev na finančnem trgu od drugih subjektov

s krediti poslovnim bankam Kpb

- poslovne banke se zadolžijo pri CB
- CB prevzame nekatere njihove prenosne naložbe - lahko tudi papirje podjetij
- CB kot “posojilodajalec v skrajni sili”

Centralna banka in primarni denar

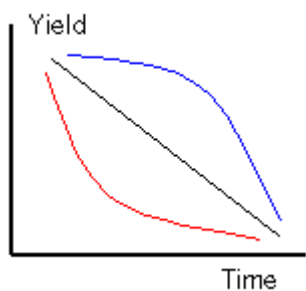
Primarni denar (B) je v dveh oblikah:

- kot gotovina (C)
- kot rezerve PB za knjižni denar (R)

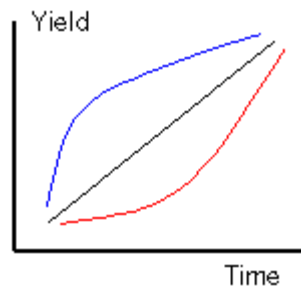
Časovna struktura obrestnih mer

Grafično se prikaže s pomočjo krivulje donosnosti (yield curve)

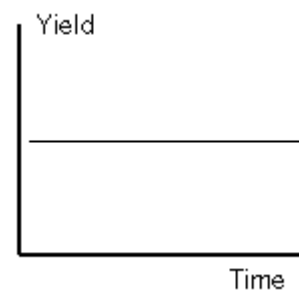
padajoča

naraščajoča

ravna

Utemeljitev zakaj pride do časovne strukture obrestnih mer

Teorija pričakovanj na trgu

Investitorji želijo maksimizirati donos preko želenne periode
Investitorji niso (institucionalno) omejeni in jih ne privlačijo obveznice določene ročnosti

Transakcijskih stroškov pri nakupu oz. prodaji ni

Investitorji oblikujejo pričakovanja o prihodnih gibanjih obrestnih mer in glede na ta pričakovanja agresivno kupujejo oz. prodajajo obveznice

$$(1 + r_2)^2 = (1 + r_{01})(1 + r_{12})$$

Teorija likvidnosti

Doda popravek zaradi nelikvidnosti določenih obveznic

Natančneje: dolgoročne obveznice so izpostavljene tržnemu tveganju večje spremembe cene kot kratkoročne obveznice zato se jim doda popravek.

$$(1 + r_2)^2 = RP_2 + (1 + r_{01})(1 + r_{12})$$

Teorija tržne segmentacije

Teorija tržne segmentacije

pravi, da so obveznice z različnimi ročnostmi slabi substituti
pravi, da imajo različni kupci obveznic izjemno močne
preferenci do obveznic s točno določeno ročnostjo

Podjetja so naklonjena k usklajevanju ročnosti obveznosti z
ročnostjo sredstev, kar ravno tako velja za gospodinjstva in
institucionalne investitorje

Zaradi naklonjenosti investitorjev točno določenemu segmentu
obveznic, obveznice z različnimi ročnostmi niso substituti

Vse tri teorije združuje teorija

Teorija želenega dospetja